

דברי הסיכום של ש. ייבין

מר ש. ייבין סיכם את דברי המרצים והוסיף: אני סובר, שהמרצים אף-על-פי שהרבו בהגדרות לא בירר איש מהם, מהו ניאוליתי ומהו כאלקוליתי. דומה שיש כאן משחק במילים שאין עמהן הגדרה מדוייקת של התוכן. ועוד דבר אחד טעון הגדרה ברורה: למה אנו מתכוונים כשאנו אומרים יישובי-קבע? האם יישובי-בורות, שהיו מקורים ככל הנראה סוכות-ארעי, יישובי קבע הם, או לא? אמנם כאן חסר גם חומר להשוואה, לפי שהשכבות הקודמות של תלילאת עסול-עדיין לא נחשפו בשטחים ניכרים. יישובי בורות נתגלו בזמן האחרון גם על-יד יבנה, בתחתית התל בלוד ובשכונת ג'מאסין בתל-אביב, ואולי גם בבני-ברק, אלא שכאן נראה, שהבורות הם קברות. בתל הקטן שברחוב הבשן בתל-אביב נתגלו שרידים ניאוליתיים ושרידי תקופת הברונזה הקדומה בלא אפשרות להבדיל בין השכבות, ונמצאו שם משטחים רבים מרוצפים חלוקי-אבן, שלא במפלסים ישרים, בדומה, לאלה שנמצאו ב-קריים שהיר בעיראק, שעליהם מודיע בריידווד. ומה טעם החליטו פרו ושטקליס, שהתרבויות שנחשפו באבו ע'וש וליד הירמוך הובאו מן הצפון? נכון הדבר, שבארץ-ישראל הן דומות עלינו כחידושים, אבל הרי גם בסוריה עדיין לא נמצאו עדויות לרציפות של ההתפתחות. ואם כן, מ'יין הראיה שלא הובאו מארץ-ישראל לסוריה? ועוד נקודה אחת ראויה ליתן עליה את הדעת—שכל המרצים טיפלו בהשוואות מן הצפון. איש מהם לא הזכיר את התרבויות שבדרום ולא בירר את היחסים שבין התרבויות בארצנו עם תרבויות כגון מ'רימ'דה, טאס ובדארי-אפשר, שאין כל דמיון ומגע ביניהן, מכל מקום צריך להזכיר לפחות דבר זה. ועוד זאת, מניין הבטחון שאנשי התרבות הנטופית לא היו עובדי אדמה? ההנחה שגידול בהמות הוא שלב קודם לעבודת-אדמה. אינה מתקבלת על הדעת. אין שום קיום לחברה כלשהי בלא מלאי של צורכי מזון, כדי פרנסתם של אותם מבני הציבור שאינם עוסקים בייצור (לקט) מזון במישרים. ועודפי מזונות כאלה יכולים להצטבר רק בחברה חקלאית. (עיין בדו"חים המוקדמים של בריידווד על עבודותיו בעיראק שנדפס, בחוברת BASOR מס' 124). קיצורו של דבר, איש מהמרצים לא השיב תשובה ברורה, מה הן תכונות הייחוד של התקופה הניאוליתית, הרי ביריחו ובקלעת ג'רמו כבר יש בתים ביישובים הניאוליתיים. ואשר לדבריו של דותן, הלא יש ניאוליתיקון בארץ-ישראל וגם בעיראק שאין בו כלי-חרס. מצד אחר, הרי בע'ייד, לכל הפחות, אין ביצורים, ולא ברור לגמרי, אם עבייד היא תרבות כאלקוליתית.

התרבות הבדארית במצרים גופה לא העלתה שום סימני מתכת, ואילו בסודאן נמצאה נחושת לרוב בתרבות זו. גם מציאותם של קשרי מסחר אין בה משום סימן היכר בין התקופה הניאוליתית והכאלקוליתית, שהרי במצרים נמצא אובסידיאן, שהובא לשם בלא ספק בדרך סחר-חליפין בתרבויות שקדמו לתרבויות הניאוליתיות. אף אי

ופשר להכחיש שהיה מגע בין התרבויות המצריות הקדומות לבין אלו של ארץ ישראל. וקשרים ניכרים, דרך משל, בצורות ראשי האלות העשויים אבן. ויש הבדל חשוב בין ולוקות התרבויות בתקופת האבן והחלוקות הארכיאולוגיות. בחלוקות שבתקופות האבן הבודלים הם בעיקר טיפולוגיים, ואילו החלוקות הארכיאולוגיות מבדילות הבודלים שבמהות, המראים התקדמות או נסיגה או לכל הפחות שינויים מכריעים לא רק בצורה ולא גם בטכניקה ובסגנון. תשובתו של שטקליס אינה מספקת בכלל. האובניים אין הן כדי סימן-היכר להבדלים שבין התרבויות, במזרח הקדום מציאותן ניכרת רק בתקופות מאוחרות לפי הערך, ובמשך זמן ארוך מאוד משמשים כלים של מלאכת-יד מלאכת-אבניים זה בצד זה, ואפילו בחלקים שונים של אותו הכלי.

הכרונולוגיה הניאוליתית יכולה לשמש אמצעי-עזר רק בתקופות-האבן הקדומות התיכונות, אבל לא בתקופה הניאוליתית, ואסור איסור חמור לערב לכאן את עניין האתנולוגיה המודרנית, שכן פועלות כאן השפעות מאוחרות מן החוץ, שלא היו קיימות כלל בתקופות העבר הרחוק. מכל מקום אין קו מכריע בסוף תקופות האבן, בדומה לזה שאנו מוצאים בהתחלתן.